

Олена Симоненко,

кандидат політичних наук, старший науковий співробітник,
Національна бібліотека України імені В. І. Вернадського
Голосіївський просп., 3, Київ, 03039, Україна
e-mail: ellena.wwws@gmail.com

СУЧАСНА ПРАКТИКА УЧАСТІ БІБЛІОТЕК У КОМУНІКАЦІЇ МІЖ ВЛАДОЮ ТА СУСПІЛЬСТВОМ

Статтю присвячено питанням комунікативної практики бібліотек у діалозі між владою та суспільством. Обґрунтовано необхідність такої комунікації для сприяння демократичним перетворенням у державі. Наголошено на тому, що сучасні бібліотеки як центри доступу до інформації забезпечують поінформованість громадян, здійснюють інформаційну підтримку діяльності органів державної влади та управління, створюють нові комунікаційні зв'язки між державними установами та суспільством, сприяють залученню громадян до використання сучасної інформаційної інфраструктури держави. Зроблено висновок про те, що із запровадженням європейської моделі суспільних відносин перед бібліотекою як посередником у комунікації між владою та суспільством постають нагальні питання осмислення і вироблення нових підходів та завдань.

Ключові слова: бібліотека, органи державної влади, комунікація, інформація.

Необхідною умовою інтеграції нашої країни в глобальний інформаційний простір, утвердження її як впливового суб'єкта інформаційних відносин є формування та ефективна реалізація комунікаційної стратегії органів державної влади. Запровадження європейської моделі суспільних відносин потребує невідкладної зміни системи державного управління, переходу від політики інформування до публічної комунікації. Тож очевидно, що ефективне реформування країни можливе лише за умови системного діалогу влади та громадянського суспільства. У свою чергу, володіння інформаційними ресурсами і технологіями об'єктивно стало однією з неодмінних умов розвиненості, могутності та конкурентоспроможності держави. У цьому контексті слід відзначити важливість налагодження ефективного інформаційного забезпечення, на чому наголошують О. Онищенко та В. Горювий [1, с. 62]. Вони стверджують, що інформаційне забезпечення становить базу, на якій будується управлінська діяльність державного апарату. Водночас інформаційний

базис є основою розвитку, стратегічним ресурсом держави. «Він стає основним показником самоідентифікації суспільства в умовах розвитку глобального інформаційного простору. Відставання в його розвитку – це шлях у небуття, випадання з числа розвинутих країн» [2, с. 276].

Тому ефективне використання інформації є нині фундаментальним чинником політико-економічної та соціокультурної модернізації українського суспільства, розбудови міцного, консолідованого соціуму, дотримання інформаційно-психологічної безпеки громадян та держави. У цьому контексті слід відзначити вагому роль бібліотек.

Оскільки інформація, послуги та ресурси органів державної влади все більше стають цифровими, а в деяких випадках – тільки цифровими, бібліотеки почали використовуватися як найважливіші сполучні ланки між громадою та владою.

У свою чергу, сучасна бібліотека є установою, що акумулює інтереси практично всіх верств суспільства. Поступове формування основ правової держави, забезпечення прозорості діяльності владних структур на різних рівнях, удосконалення законодавчої системи, широке достовірне інформування громадян для забезпечення їхнього усвідомленого політичного вибору, розвиток недержавного сектору економіки створюють можливість реалізації довгострокових бібліотечних ініціатив на протигагу короткочасним змінам ситуації. Цим обумовлена потреба професійного співробітництва бібліотек з органами влади.

Бібліотеки все більше усвідомлюються українським суспільством і державою як один із найважливіших компонентів культурної, освітньої та інформаційної інфраструктури країни, що виконує основні соціальні й комунікативні функції і робить гідний внесок в економічний розвиток країни. Варто зазначити, що бібліотеки є тими організаціями, які мають високу оцінку довіри серед суспільства. Перетворюючись в інформаційно-культурні центри, бібліотеки неминуче посилюються як суб'єкти соціального впливу на населення. Вони все тісніше співпрацюють з державними та суспільно-політичними структурами, послідовно беручи участь у становленні громадянського суспільства [3, 4, 5].

Сьогодні в суспільстві змінюються уявлення про завдання бібліотек, про їхнє місце в культурній, науковій, освітній та інформаційній інфраструктурі, їхню роль у політичному житті, в розвитку демократії і місцевого самоврядування. Ці уявлення змінюються одночасно і на професійному, і на урядовому, і на побутовому рівні. Найважливіші завдання бібліотек у сучасному світі все частіше формулюються як забезпечення вільного і необмеженого доступу до інформації та збереження її джерел,

а бібліотекаря все частіше називають не зберігачем і пропагандистом книги, а інформаційним фахівцем, навігатором в океані інформації [6].

У міру того, як зростає впровадження цифрових технологій в усі сфери життєдіяльності суспільства, бібліотеки починають виконувати функції посередників між громадянами та органами державної влади щодо надання інформації та сприяння розвитку громадянської активності. Сьогодні бібліотека також є складовою частиною громади як центр задоволення потреб громадян у публічній інформації, як центр формування інформаційних мотивів для громади, як соціокультурний центр тощо.

Основний потенціал бібліотек пов'язаний із традиційними завданнями пошуку, відбору, організації та менеджменту інформаційних ресурсів у контексті інформаційного перевантаження та нових цифрових інструментів. Тому в умовах, коли стає все більше і більше інформації, доступної у цифровій формі, лише бібліотекам, на відміну від інших джерел продукування даних, під силу вирішити проблему визначення максимально відповідної потребам конкретного користувача інформації. Крім того, бібліотеки зосереджуються на їхньому традиційному завданні: як зробити знання доступним (зокрема, оцифровані дані, які мають бути не лише донесені до цільової аудиторії, а й розтлумачені, позначені та організовані у зручному для пошуку порядку). Такі підходи є важливими, однак наразі вони не покривають усі інформаційні потреби громадян.

На особливу увагу заслуговує той факт, що в усіх сферах суспільства можна спостерігати зсув у бік нових цінностей і виховання схильного до співпраці покоління через створення так званого «когнітивного надлишку» [7]. Цей феномен стає можливим завдяки активному використанню таких ресурсів як Вікіпедія, YouTube, LinkedIn, Facebook, Twitter, та ілюструє, яким чином інформація та суспільний порядок денний можуть швидко поширюватися серед населення. Сьогодні можна спостерігати дуже швидко еволюцію, яка відображає перехід від індивідуальних дій (таких, наприклад, як просто перегляд телевізора) до дій колективних, які спонукають людей до активного інформаційного обміну та обговорення спільних інтересів; це може бути використано як впливовий інструмент політичної участі. Тобто громадяни вже опанували комунікаційне середовище он-лайн, а влада, в свою чергу, має дослухатися до ідей, висловлених громадянами з новими ідентичностями, які активно використовують нові доступні канали комунікації, та реагувати на індивідуальні запити. Оскільки такий виклик потребує ефективного поширення інформації, роль бібліотек суттєво зростає.

Мета роботи – дослідження ефективної комунікації між владою та суспільством за допомогою розвитку відповідних бібліотечних технологій. Вивчення основних способів інформування громадськості про діяльність державних органів та шляхів забезпечення зворотного зв'язку.

Економічні, політичні, соціальні реформи, що відбуваються в країні, істотно трансформували місце і роль бібліотек у суспільстві, поставили перед ними нові цілі і завдання, активізували пошук нових форм діяльності, методів обслуговування різних груп користувачів [8]. Відбувається еволюція соціальної ролі бібліотеки, розвиваються і стають різноманітнішими її функції. Разом з інформаційною, культурно-просвітницькою та освітньою діяльністю вони все частіше виступають ініціаторами громадської взаємодії, сприяючи тим самим демократизації бібліотечної справи і суспільства, формуванню суспільної злагоди і стабільності, соціалізації, розвитку інтелектуального потенціалу громадськості. Суспільне призначення сучасних бібліотек полягає в забезпеченні багатовимірних соціальних комунікацій, важливим компонентом яких є комунікація між владою та суспільством. Очевидно, що проблеми, пов'язані із комунікацією, на сучасному етапі політичного розвитку є надзвичайно актуальними. З точки зору політичної раціональності, особливості сучасних політичних процесів у світі та в Україні обумовлюють неоднозначність і непередбачуваність відносин між владою та суспільством, а також у межах самих владних кіл. Це, у свою чергу, потребує посиленої уваги до того, яким чином відбувається обмін інформацією за відповідними напрямками. З точки зору наукової доцільності, існує необхідність вивчення деяких явищ політичного життя на основі міждисциплінарного підходу. Такий висновок обумовлений неспроможністю інституційних теорій різнобічно описати й інтерпретувати сутність багатьох феноменів, які функціонують не лише в межах владного поля.

У сучасних бібліотекознавчих дослідженнях чітко простежується потреба в науковому осмисленні такої системи комунікацій, її сутнісного контексту. Все це актуалізує питання формування нових якостей бібліотечно-інформаційної діяльності, вдосконалення всієї комунікаційної системи сучасних бібліотек.

Головна ідея дослідження полягає у підвищенні ефективності використання інформаційних ресурсів, які забезпечують інноваційний розвиток суспільства, всіма категоріями користувачів сучасної бібліотеки.

У низці дисертаційних і монографічних досліджень, наукових розвідках відомих фахівців бібліотечної справи значна увага приділялася актуальним проблемам організації та модифікації інформаційних ресурсів.

Питання адаптації технологій бібліотечного обслуговування до потреб користувачів проаналізовано В. Горовим, Т. Гранчак, Л. Костенком, О. Онищенком, Ю. Половинчак, А. Соляник, Л. Чуприною. Питання культури інформаційно-бібліотечного обслуговування знаходить своє висвітлення у дослідженні О. Лебедюк. Проблема сутності та різноманітних аспектів інноваційної діяльності бібліотек знайшла віддзеркалення в публікаціях В. Горового, Т. Велегжаниної, Н. Волян, В. Дригайло, С. Калашникова, Т. Колесникової, О. Онищенка та ін.

Водночас встановлення інформаційної взаємодії громадян із владою через бібліотеки потребує додаткових спеціальних досліджень і наукового осмислення, а також узагальнення досвіду сучасної бібліотечної практики.

Політичні та соціально-економічні перетворення у нашій державі, що відбулися наприкінці ХХ ст., створили принципово нові умови для розвитку бібліотек. Виконуючи традиційні просвітницькі функції, накопичуючи знання і зберігаючи культурне надбання, бібліотеки перетворюються в інформаційні центри, що надають доступ громадянам до національних та світових інформаційних мереж і баз даних. Трансформація діяльності бібліотек, еволюція їхньої соціальної ролі зумовили збагачення і розширення функцій цих закладів. Сучасні бібліотеки спроможні не тільки збирати повну інформацію щодо розвитку соціально-економічних та політичних процесів, залучаючи до цього свій наявний інформаційний потенціал (фонди, інфраструктуру з обслуговування користувачів, кадровий ресурс тощо), а й забезпечувати ефективну комунікацію, створюючи новий інформаційний простір для обміну професійними знаннями, узагальнення інформації та її відображення.

Бібліотеки України є центрами публічного доступу до інформації та сприяють реалізації відповідних конституційних прав і свобод громадян України. Вони забезпечують поінформованість громадян щодо державотворчих і демократичних процесів у країні, здійснюють інформаційну підтримку діяльності органів державної влади та управління, створюють нові комунікаційні зв'язки між державними установами та суспільством, сприяють залученню громадян до використання сучасної інформаційної інфраструктури держави, організують навчання з опанування новими інформаційними технологіями різних соціальних груп населення.

У цьому процесі беруть активну участь аналітичні структури. Зокрема, Служба інформаційно-аналітичного забезпечення органів державної влади (СІАЗ), яка з'явилася у 1992 р. у структурі НБУ імені В. І. Вернадського. Цей спеціальний підрозділ орієнтований на зміцнення співробітництва з органами державної влади України. Таким чином, бібліотеки

виступають партнерами органів влади, забезпечуючи їх інформаційні потреби та, з іншого боку, надають доступ населенню до офіційної й соціально значущої інформації.

Оскільки постійно оновлювані інформаційні технології створюють усе нові й нові можливості для взаємодії громадян із владою, бібліотеки стають найважливішим компонентом забезпечення доступу до державної інформації. Разом з тим автор звертає увагу на те, що в ефективному забезпеченні партнерської взаємодії у сфері реалізації інформаційно-комунікаційної політики між владою та суспільством важливу роль відіграє розвиток електронного урядування із широким використанням у процесі його здійснення інформаційного потенціалу бібліотечних установ. Питання використання бібліотечно-інформаційного потенціалу в розвитку електронного урядування є багатоаспектним і складним, воно стосується багатьох напрямів функціонування системи державної влади всіх рівнів. Варто сказати, що метою розбудови інформаційної інфраструктури електронного урядування є розвиток електронних інформаційних комунікацій між владними структурами, органами місцевого самоврядування та українським суспільством на основі широкого використання інформаційно-комунікаційних технологій бібліотек у тому числі.

Оскільки бібліотечно-інформаційна діяльність сприяє активізації участі громадян у державному управлінні, а інформація органів влади, послуги та ресурси швидкими темпами переходять у цифровий формат, бібліотеки стають важливою сполучною ланкою між владою та суспільством. Бібліотеки використовуються як точки доступу до інформації. Книгозбірні задовольняють найважливіші потреби населення в е-урядуванні: виступаючи як важливі сполучні ланки між урядовими установами та клієнтами, які потребують допомоги; проводячи навчання основ комп'ютерної та інтернет-грамотності й надаючи доступ до послуг е-урядування; працюючи вечорами й вихідними днями, коли більшість державних установ уже закрито; забезпечуючи безпеку облікових записів електронної пошти та задовольняючи основні потреби при використанні послуг е-урядування; надаючи допомогу в отриманні доступу та використанні вебсайтів е-урядування; допомагаючи в оформленні заяв про виплату допомоги по безробіттю, заяв на реабілітацію після катастроф та отриманні інших соціальних послуг [9].

До того ж можливості бібліотек істотно змінилися протягом останніх років завдяки участі в міжнародних проєктах та програмах, зокрема таких, як «Бібліоміст». Головна мета програми «Бібліоміст» – забезпечити доступ населення до офіційних інформаційних ресурсів і технічне

навчання людей. Сучасна бібліотечна система дає людям змогу користуватися послугами електронного урядування і за межами бібліотеки. У міру того, як люди опановують технології, вони все більше схильні підключатися до Інтернету в себе вдома або зі своїх мобільних пристроїв.

При цьому важливо зазначити, що інформація, яка циркулює в суспільстві, має контролюватися, інформаційний ресурс, як і всі інші, потребує управління. Законом України «Про внесення змін до Закону України «Про бібліотеки і бібліотечну справу» удосконалено правове регулювання суспільних відносин у бібліотечній сфері, розширено сферу міжнародного співробітництва у бібліотечній справі як передумови подальшого входження України у світовий інформаційний простір. Загалом Закон спрямований на вирішення проблем, що постали у зв'язку зі зміною соціальної ролі та функцій бібліотеки в інформаційному суспільстві, запровадженням та специфікою використання нових інформаційних технологій, носіїв інформації, необхідністю створення додаткових умов для забезпечення доступу громадян України до світових інформаційних ресурсів. Тож бібліотеки, на думку автора, мали б відіграти позитивну роль у подоланні проблем у формуванні високої політичної культури населення України, зумовлених тривалою відсутністю державності й сформованим у відповідних умовах менталітетом, тривалим перебуванням українських земель у складі різних країн з відмінними політичними і культурними системами, пануванням комуністичної ідеології, складними процесами трансформації суспільства від авторитаризму до демократії [10, с. 298].

Підсумовуючи зазначимо, що комунікативна діяльність органів державної влади на сьогодні є вимогою часу, а загальнодоступність бібліотечних установ і їхні ресурсні можливості, досвід роботи з інформацією дають підстави констатувати, що бібліотеки стали ефективним посередником між владою та користувачами. Використання у роботі бібліотек новітніх технологій дає їм змогу виконувати різноманітні інформаційні запити, надавати відповідні послуги. Тому роль бібліотек, що забезпечують вільний доступ до інформації, зростатиме й посилюватиметься.

Отже, визначне місце й роль бібліотек у процесах комунікації зберігають свою актуальність. Плідний діалог між соціумом і владою через посередництво бібліотек – це фундамент демократичних управлінських відносин. Цей діалог має стати одним із головних критеріїв оцінки якості управлінської культури, довіри громадян до влади, реальним індикатором формування в Україні активного громадянського суспільства і демократичної держави.

Список бібліографічних посилань

1. Національний інформаційний суверенітет у контексті розвитку новітніх інформаційних технологій / О. С. Онищенко, В. М. Горовий, В. І. Попик. Київ : НБУВ, 2011. 160 с.
2. Горовий В. Соціальні інформаційні комунікації, їх наповнення і ресурс / НАН України, Нац. б-ка України ім. В. І. Вернадського ; наук. ред. Л. А. Дубровіна. Київ, 2010. 360 с.
3. Бейліс Л. Бібліотека як соціально-комунікативний центр наукової інформації. *Бібліотекознавство. Документознавство. Інформологія*. 2008. №4. С. 64–69.
4. Гранчак Т. Бібліотека в інформаційному супроводі управління суспільними процесами: політико-комунікаційний аспект : монографія / НАН України, Нац. б-ка України ім. В. І. Вернадського. Київ, 2014. 184 с.
5. Давидова І. О. Бібліотечне виробництво в інформаційному суспільстві. Харків : ХДАК, 2005. 295 с.
6. Хорошилов А. В., Селетков С. Н. Мировые информационные ресурсы. Санкт-Петербург : Питер, 2004. 176 с.
7. Чабаненко О. Інформаційний супровід роботи сучасних парламентів. *Лабораторії законодавчих ініціатив*. URL: http://parlament.org.ua/upload/docs/Parliamentary_inf-support.pdf.
8. Стратегія розвитку бібліотечної справи в Україні до 2025 року «Якісні зміни бібліотек задля забезпечення сталого розвитку України» (проект). URL: <http://ula.org.ua/ua/news/3182-stratehiia-rozvytku-bibliotechnoi-spravy-v-ukrainido-2025-roku-iakisni-zminy-bibliotek-zadlia-zabezpechennia-staloho-rozvytku-ukrainy> (дата звернення: 28.01.2016).
9. Електронні інформаційні ресурси бібліотек у піднесенні інтелектуального і духовного потенціалу українського суспільства / [О. С. Онищенко, Л. А. Дубровіна, В. М. Горовий та ін.] ; НАН України, Нац. б-ка України ім. В. І. Вернадського. Київ, 2011. 232 с.
10. Симоненко О. Значення бібліотек та інформаційно-аналітичних служб у супроводі роботи сучасного парламенту: зарубіжний досвід. *Наук. пр. Нац. б-ки України ім. В. І. Вернадського*. Київ, 2019. Вип. 52. С. 297–310. <https://doi.org/10.15407/np.52.297>.

References

1. Onyshchenko, O. S., Horovyi, V. M., Popyk, V. I. et al. (2011). *Natsionalnyi informatsiynyi suverenitet u konteksti rozvytku novitnikh informatsi-*

inykh tekhnolohii [National informative sovereignty is in the context of development of the newest information technologies]. Kyiv [in Ukrainian].

2. Horovyi, V. (2010). Sotsialni informatsiini komunikatsii, yikh napovnennia i resurs [Social information communications, their content and resource]. L. A. Dubrovina (Ed.). Kyiv [in Ukrainian].

3. Beilis L. (2008) Biblioteka yak sotsialno-komunikatyvnyi tsentr naukovoï informatsii [Library as a social and communicative center of scientific information]. *Bibliotekoznavstvo. Dokumentoznavstvo. Informolohiia – Library Science. Documentary science. Informology*, issue 4, pp. 64–69 [in Ukrainian].

4. Hrachak, T. (2014). Biblioteka v informatsiinomu suprovodi upravlinnia suspilnymy protsesamy: polityko-komunikatsiinyi aspekt [Library in information support of management of public processes: politica land communication aspect]. Kyiv [in Ukrainian].

5. Davydova, I. O. (2005). Bibliotechne vyrobnytstvo v informatsiinomu suspilstvi [Library production in the information society]. Kharkiv: KhDAK. [in Ukrainian].

6. Horoshilov A. V., Seletkov, S. N. (2004). Mirovyie informatsionnie resursy. [World Information Resources]. Moscow: Piter [in Russian].

7. Chabanenko, O. (2010). Informatsiinyi suprovod roboty suchasnykh parlamentiv [Information support of the work of modern parliaments]. *Laboratorii zakonodavchykh initsiatyv – Laboratory of Legislative Initiatives*. Retrived from http://parlament.org.ua/upload/docs/Parliamentary_inf-support.pdf (Last accessed: 28.10.2018) [in Ukrainian].

8. Stratehiia rozvytku bibliotechnoi spravy v Ukraini do 2025 roku «Yakisni zminy bibliotek zadlia zabezpechennia staloho rozvytku Ukrainy» (proekt) [Strategy for the development of the library business in Ukraine up to 2025 «Qualitative changes in libraries for sustainable development of Ukraine» (project)]. (n.d.). *ula.org.ua*. Retrieved from <http://ula.org.ua/ua/news/3182-stratehiia-rozvytku-bibliotechnoi-spravy-v-ukrainido-2025-roku-iakisni-zminy-bibliotek-zadlia-zabezpechennia-staloho-rozvytku-ukrainy> [in Ukrainian].

9. Onyshchenko, O. S., Dubrovina, L. A., Horovyi, V. M. et al. (2011). Elektronni informatsiini resursy bibliotek u pidnesenni intelektualnogo i dukhovnogo potentsialu ukrainskoho suspilstva [Electronic information resources of libraries in raising the intellectual and spiritual potential of Ukrainian society]. Kyiv [in Ukrainian].

10. Symonenko, O. (2019) Znachennia bibliotek ta informatsiino-analitychnykh sluzhb v suprovodi roboty suchasnoho parlamentu: zarubizhnyi dosvid [The importance of libraries and information and analytical services accompanied by the work of modern parliament: foreign experience]. *Naukovi*

pratsi Natsionalnoi biblioteky Ukrainy imeni V. I. Vernadskoho – Transactions of V. I. Vernadsky National Library of Ukraine, issue 52, pp. 297–310. <https://doi.org/10.15407/np.52.297> [in Ukrainian].

Стаття надійшла до редакції 03.01.2020.

Olena Symonenko,

PhD (Political), Senior Researcher

V. I. Vernadsky National Library of Ukraine

3 Holosiivskyi Ave., Kyiv 03039, Ukraine

e-mail: ellena.wwws@gmail.com

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-8698-9280>

Modern Practice of Libraries Participation in Communication between the Authorities and Society

The article deals with the issues of communication practices of libraries in the dialogue between the authorities and society. The scientific substantiation of the necessity of such communication for the promotion of democratic transformations in the country is conducted. It is emphasized that today libraries are centers of access to information, they provide information to citizens, provide information support for public authorities activity and management, create new communication links between state institutions and society, facilitate the involvement of citizens in the use of modern information infrastructure of the state. It is concluded that with the introduction of the European model of public relations, libraries face urgent issues concern with developing new approaches and tasks as a mediator in communication between the authorities and society.

At present, the economic, political and social reforms taking place in the country have significantly transformed the place and role of libraries in society, set new goals and objectives for them, intensified the search for new forms of activity, methods of servicing different user groups. There is an evolution of the social role of libraries, and their functions evolve and become more diverse. Along with information, cultural, and educational activities, libraries increasingly act as initiators of civic engagement, thereby contributing to the democratization of library affairs and society, the formation of social harmony and stability, socialization, and the development of intellectual potential of the community. The social purpose of modern libraries is to provide multidimensional social communications, and communication between government and society is its important component. Modern librarianship studies clearly identifies the need for a scientific understanding of such a communication system and its essential context. All this actualizes the need for the formation of new qualities of library and information activities, improvement of the entire communication system of modern libraries.

Keywords: library, public authorities, communication, information.